

DVOJNA GROBNICA NA SVOD U UVALI SV. LUKE KOD JELSE

Double vaulted tomb in St. Luke's Bay near Jelsa

U studenome 2023. godine u suradnji Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru i arheološke tvrtke Kantharos d. o. o. provedena su rekognosciranja i probna arheološka istraživanja na području uvale Sv. Luke koja je još poznata pod imenom „Carkvica“ ili „Crikvica“. Probim arheološkim istraživanjima uključeno je čišćenje i dokumentiranje dvojne grobnice na svod koja se nalazi na zapadnom dijelu obale.

Uvala Sv. Luke nalazi se 4 km istočno od Jelse na otoku Hvaru. Riječ je o manjoj uvali okruženom borovom šumom i maslinicima na čijem se istočnom rtu nalazi srednjovjekovna crkva iz 14. stoljeća posvećena sv. Luki koja je i najreprezentativnija građevina unutar njezina krajolika. Uz uvalu se pruža plodni dolac, tipično dugo i usko kraško polje, kakva karakteriziraju otočni i obalni dio Hrvatske.

Osim crkve sv. Luke, na istočnom dijelu uvale, nedaleko od crkve, nalaze se ostatci antičke arhitekture, vjerojatno vile rustike (Gamulin 1907: 145-147; Nikolanci 1958: 58; Nikolanci 1973: 95; Petrić 1978: 22-23; Zaninović 1967: 363; Zaninović 1973: 209-210; Zaninović 1980: 36-37; Gaffney et al. 1997: 146). Pod morem u uvali nalaze se strukture antičkog prista-

Field survey and archaeological trial excavations were carried out in the area of St. Luke's Bay which is also known under the name "Carkvica" or "Crikvica" (*little church*) in November 2023, in collaboration between the Department of Archaeology of the University of Zadar and the archaeological company Kantharos. Preliminary archaeological investigations included the cleaning and documentation of a double vaulted tomb located in the western part of the coast.

St. Luke's Bay is located 4 km east of Jelsa on the island of Hvar. It is a small bay surrounded by pine forests and olive groves. On its eastern cape is a medieval church dating to the 14th century dedicated to St. Luke, which is also the most representative building in the landscape. A typical long and narrow, fertile karst field (*"dolac"*) which characterizes the islands and coastal part of Croatia, extends along the bay.

Apart from the church of St. Luke, on the eastern part of the bay, not far from the church, there are ancient ruins, probably of a countryside villa (*villa rustica*) (Gamulin 1907: 145-147; Nikolanci 1958: 58;

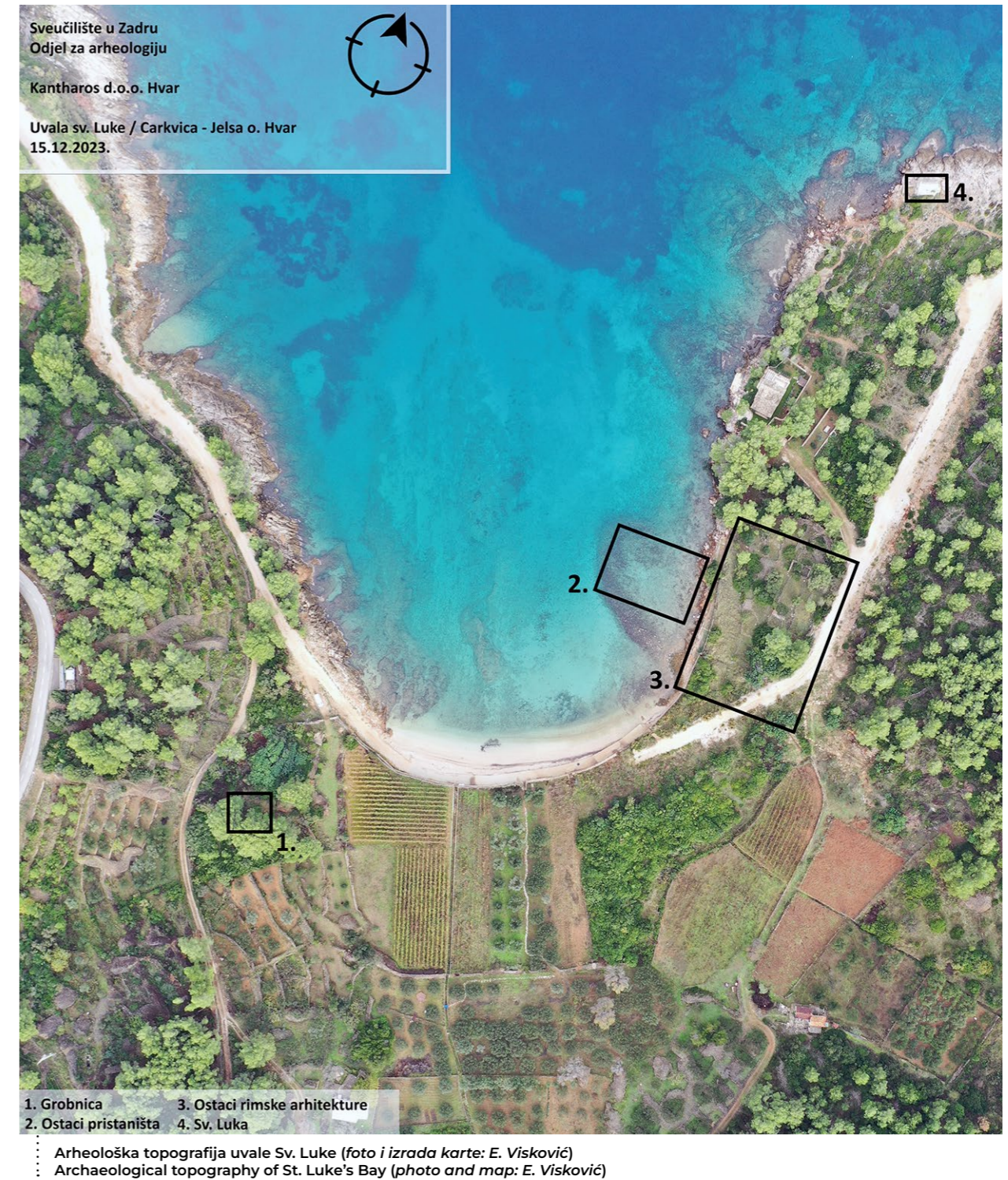

Josipa BARAKA PERICA
jbaraka@unizd.hr
Eduard VISKOVIĆ
kantharos.hvar@gmail.com

ništa (Zaninović 1980: sl. 9; Gaffney et al. 1997: 146) koje je potvrđeno podvodnim rekognosciranjima Tee Katunarić (Crnčević 2022).

Dvojna grobnica na svod, koja je dosad vrlo kratko spomenuta u literaturi (Gamulin 1907: 146; Gaffney et al. 1997: 146), te nije registrirana kao kulturno dobro, nalazi se na suprotnoj, zapadnoj obali uvale. U literaturi se spominju dvije grobnice nepoznatog podrijetla i nepoznatog položaja (Gaffney et al. 1997: 146), dok kod opisa don Vice Gamulina iz

Nicolanci 1973: 95; Petrić 1978: 22-23; Zaninović 1967: 363; Zaninović 1973: 209-210; Zaninović 1980: 36-37; Gaffney et al. 1997: 146). The structures of an ancient pier (Zaninović 1980: fig. 9; Gaffney et al. 1997: 146) were confirmed by the underwater survey conducted by Tea Katunarić (Crnčević 2022:).

The double vaulted tomb, which has so far been only briefly mentioned in the literature (Gamulin 1907: 146; Gaffney et al. 1997: 146), and is not registered as an example of cultural heritage, is loca-

1907. godine na prostoru uvala Sv. Luke stoji navodno „3 posvođene sobice“ koje puk naziva „pećnice“ (Gamulin 1907: 146). Takav bi opis mogao odgovarati ovoj grobnici na svod s tom razlikom da zatečeno stanje grobnice potvrđuje dvije „sobice – pećnice“ odnosno komore, a ne tri. Na položaj su nam skrenuli pozornost kolege Nikša Vujnović i Ivan Volarević na čemu im srdačno zahvaljujemo.

Dvojna grobnica na svod nalazi se na uzvišenom položaju u odnosu na uvalu, na blago terasastom terenu, uz rubni dio plodne površine, unutar pošumljenog dijela. Stanje grobnice upućuje na to da je bila sekundarno upotrijebljena kao nekakav tip

ted on the opposite, western coast of the bay. Two tombs of unknown origin and unknown location are mentioned in the literature (Gaffney et al. 1997: 146), while in the description by Father Vice Gamulin from 1907 there is a mention of “3 vaulted rooms” that the locals call “ovens” in the area of St. Luke’s Bay (Gamulin 1907: 146). Such a description could correspond to this vaulted tomb with the difference that the found state of the tomb confirms two “rooms - ovens” or chambers, rather than three. Our colleagues Nikša Vujnović and Ivan Volarević drew our attention to the position, for which we sincerely thank them.

privremenog skloništa, a grobne komore koje bi se trebale nalaziti pod zemljom zatečene su u današnjoj ravnini terase i nivou zemlje. Uočeno je da joj je unutrašnjost u cijelosti očišćena, nije bilo tragova ljudskih kostiju, a prednji dio, gdje bi se trebao nalaziti ulaz, u potpunosti je uništen te je na tom mjestu, uz južnu komoru, izgrađen suhozid.

Probna su arheološka istraživanja uključila čišćenje humusnog sloja, uklanjanje šute kamenja koja je otpala od konstrukcije grobnice, uklanjanje suhozida i čišćenje unutrašnjosti grobnih komora. Time se dobila maksimalna očuvanost grobnice.

Nakon čišćenja uzete su mjere, postojeće je sta-

The double vaulted tomb is located on an elevated position in relation to the bay, on a slightly terraced ground, along the edge of fertile area, within a wooded part. The state of the tomb indicates that it was used secondarily as some type of temporary shelter, and the burial chambers that should be located underground were found in today’s terrace plane and ground level. It was noticed that its interior was completely cleaned, without any traces of human bones, and the front part, where the entrance should have been, was completely destroyed. A dry stone wall was built in that place, next to the southern chamber.

Preliminary archaeological investigations included cleaning the humus layer, removing dry stone wall and rubble from the tomb construction and cleaning the interior of the burial chambers. This resulted in maximum preservation of the tomb.

After cleaning, the measurements were taken, the existing condition was photographed and a 3D model of the tomb was created. The location was also photographed from the air with a drone, which provided an excellent basis for studying the landscape and archaeological topography of the entire bay.

It was a tomb with two burial chambers with a vault, which are typologically characteristic of Late Antiquity, and they are most common in the interior of the province of Dalmatia. The chambers were built at the same time and connected by a wall with a maximum width of 42 cm. The outer width of the southern chamber is 180 cm, and of the northern one 190 cm. The length of the preserved part of the southern chamber is 235 cm. The length of the preserved part of the northern chamber is 220 cm. The inner height of the northern one is 110 cm, while the southern one is 132 cm high on the inner side. The outer height of the northern chamber (without the slab) is 146 cm, and the southern chamber is 167 cm high on the outer side.

They are oriented east-west, and both chambers on the west side have one niche each (southern niche: width 40 cm; height 45 cm, depth 30 cm; northern niche: width 50 cm; height 40 cm; depth 50 cm), there are no traces of resting places nor bones. A crude slab (90 cm x 70 cm),

Zračna fotografija položaja grobnice na svod (foto: E. Visković)
Aerial photograph of the position of the vaulted tomb
(photo: E. Visković)

nje fotografirano te je izrađen 3D model grobnice. Položaj je također snimljen iz zraka dronom čime se dobila izvrsna podloga za izučavanje krajolika i arheološke topografije cijele uvale.

Pokazalo se da je riječ o grobnici s dvjema grobnim komorama na svod koje su tipične za razdoblje kasne antike, a najzastupljenije su u unutrašnjosti provincije Dalmacije. Komore su izgrađene istovremeno te su spojene zidom maksimalne širine 42 cm. Vanjska širina južne komore iznosi 180 cm, a vanjska širina sjeverne 190 cm. Dužina sačuvanog dijela južne komore iznosi 235 cm. Dužina sačuvanog dijela sjeverne komore je 220 cm. Unutarnja visina sjeverne komore je 110 cm, dok je kod južne 132 cm. Vanjska visina sjeverne komore (bez ploče) iznosi 146 cm, a južne 167 cm.

Orijentirane su istok-zapad, a obje komore na zapadnoj strani imaju po jednu nišu (niša južne: š. 40; v. 45, dub. 30; niša sjeverne: š. 50 cm; v. 40 cm; dub. 50 cm), nema tragova ležajeva ni kostiju. Iznad sjeverne sačuvana je nepravilna ploča (90 cm x 70 cm), debljine 13 cm.

Svodovi su izrađeni od sedre, a zidovi od nepravilnog kamenja povezanog žbukom. Unutrašnjost obje komore grubo je ožbukana.

Ovakav tip grobnica tipičan je za kasnoantičko razdoblje i najčešće se nalaze uz starokršćanske

13 cm thick, has been preserved above the northern one.

The vaults are made of travertine, and the walls are made of undressed stones bound by mortar. The interior of both chambers is roughly plastered.

This type of tomb is typical of the late antique period and is most often found next to or inside early Christian churches. It is very indicative that the tomb is leaning against the dry stone wall on the western part, exactly where the tomb ends. Namely, in the extension of the same dry stone wall, at a distance of 3 m, traces of plaster can be seen within its lower layers. A larger cairn was also formed immediately next to the dry stone wall, which could possibly indicate the position of an early Christian church.

Archaeological trial excavations of the double vaulted tomb were aimed at drawing attention to the rich archaeological heritage of St. Luke's Bay and wider area of Jelsa. St. Luke's Bay is a very important archaeological site to which the professional and scientific public has not paid much attention, even though the archaeological material, especially the architectural remains, are well preserved and visible even without archaeological investigations. All references in the literature are

Grobnica na svod prije arheoloških iskopavanja (foto: E. Visković)
Vaulted tomb before archaeological excavations (photo: E. Visković)

Grobnica na svod nakon arheoloških iskopavanja (foto: E. Visković)
Vaulted tomb after archaeological excavations (photo: E. Visković)

Tlocrt grobnice na svod prema 3D modelu (izradio: E. Visković)
Ground plan of the vaulted tomb according to a 3D model (made by: E. Visković)

3D model grobnice na svod (izradio: E. Visković)
A 3D model of the vaulted tomb (made by: E. Visković)

crkve ili unutar njih. Vrlo je indikativno što je grobnica prislonjena na suhozid na zapadnom dijelu, točno na mjestu gdje grobnica završava. Naime, u produžetku tog istog suhozida, na udaljenosti od 3 m, unutar njegovih donjih slojeva uočavaju se tragovi žbuke. Neposredno uz suhozid također je formirana veća kamena gomila koja bi eventualno mogla upućivati na položaj starokršćanske crkve.

Probnim arheološkim istraživanjima dvojne grobnice na svod željela se skrenuti pozornost javnosti na bogatu arheološku baštinu uvale Sv. Luke i šireg prostora Jelse. Uvala Sv. Luke vrlo je važan arheološki lokalitet kojem stručna i znanstvena javnost nije posvetila veliku pozornost iako je arheološka građa, osobito arhitektura, dobro očuvana, te vidljiva i bez arheoloških istraživanja. Svi su navodi u literaturi kratki i sporadični. Potencijalna buduća istraživanja lokaliteta unutar uvale, te njihovo suvremeno dokumentiranje i prezentiranje, bila bi velik doprinos ne samo spoznajama o arheološkoj topografiji šireg prostora Jelse već za arheologiju otoka Hvara i arheologiju hrvatskih otoka općenito.

short and sporadic. Potential future research of the sites within the bay, and their contemporary documentation and presentation, would be a great contribution not only to the knowledge of the archaeological topography of the wider area of Jelsa, but also to the archaeology of the island of Hvar and the archaeology of the Croatian islands in general.

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- CRNČEVIĆ, M. 2022, Novo arheološko čudo 'izronilo' u Dalmaciji, stručnjaci otkrili vrlo dobro očuvanu luksuznu antičku vilu, Rimljani su znali guštati u blagodatima plodne zemlje i Jadrana, *Slobodna Dalmacija*, <https://slobodnadalmacija.hr/dalmacija/otoci/novo-arheolosko-cudo-izronilo-u-dalmaciji-strucnjaci-otkrili-vrlo-dobro-ocuvanu-luksuznu-anticku-vilu-rimljani-su-znali-gustati-u-blagodatima-plodne-zemlje-i-jadrana-1168764> (datum posjeta: 11. prosinca 2023.).
- GAFFNEY, V., KIRIGIN, B., PETRIĆ, M., VUJNOVIĆ, N. 1997, *Arheološka baština otoka Hvara*, Oxford: BAR International Series 660.
- GAMULIN, V. 1907, Rimske starine u Jelsi, *Buletino di archeologia e storia dalmata*, 30, 145–147.
- NIKOLANCI, M. 1958, Antikni spomenici otoka Hvara. Popis antiknih ostataka ili nalazišta, u/in: *Popis spomenika otoka Hvara*, Duboković Nadalini, N. (ur./ed.), Split: Slobodna Dalmacija, 49–88.
- NIKOLANCI, M. 1973, Tragovi antike na dijelu bivše općine Jelsa, *Zapisi o zavičaju*, IV, 1973, 92–96.
- PETRIĆ, N. 1978, K pitanju grčkih nalazišta Jelsa, *Zapisi o zavičaju*, V, 21–25.
- ZANINOVIĆ, M. 1967, Neki primjeri smještaja antičkih gospodarskih zgrada u obalno-otočnom području Dalmacije, *Arheološki radovi i rasprave*, 4-5, 357–369.
- ZANINOVIĆ, M. 1973, O naseljenosti otoka Hvara u antičko doba, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 68, 209–210.
- ZANINOVIĆ, M. 1980, Starije građevinske tehnike na Hvaru, u/in: *Materijali, tehnike i strukture predantičkog i antičkog graditeljstva na istočnom jadranskom prostoru*, Suić, M., Zaninović, M., (ur./eds.), Zagreb: Odjel za arheologiju, Centar za povijesne znanosti, 19–39.

